

Mandø giver dig følelsen af: Et lille menneske i den store natur

Miss Corona har sat vore rejser til Østeuropa på pause for en stund og inspireret os til at udforske de danske øer. Så vi har lejet et sommerhus på Rømø i fem dage. Denne solrige formiddag har vi sat af til et besøg på Rømmø's nordlige vadehavs-naboø, Mandø

TEKST & FOTO: HENRIK KØHLER
redaktion@midtjyllandsavis.dk

Som så mange andre turister ringer jeg til Mandø Brugs, for at få styr på hvornår tidevandet tillader os at passere vejen til Mandø. Normalt er det brugs-uddeler, den 73 årige Ellen Christensen, der varetager den selvbestaltede informationstjeneste. Denne dag er det dog en yngre venlig mandsstemme der forkynnder, at det skulle være sikkert at køre over mellem 8:30 og 15:30.

Vi kører retur fra Rømø og gennem nogle hyggelige sønderjyske landsbyer i strålende solskin og når frem til Låningsvejen, der er farbar i eget køretøj, når ikke der er højvande. Et stort skilt viser et billede af en druknet bil, hvor kun det øverste af kabinen stikker op, efterfulgt af teksten: »Dette kunne være dig. Kør ikke over uden kendskab til tidevandet!« - efterfulgt af: »Advarsel!« på 3 sprog.

Vink med en vognstang

Det må siges at være et vink med en vognstang. Bortset lige fra skiltet virker det meget tilforladeligt, og man forstår godt, at mange har undervurderet tidevandets kraft. Låningsvejen er hævet 0,75 meter ved landvindingsprojekter og bliver løbende vedlige-

holdt. Vandstanden ved Mandø varierer 1,75 meter mellem ebbe og flod. Umiddelbart efter ruller vi ud, med de anbefalede 25 km/t på en vældig rustik vej bestående af små sten, og hvor pytterne fra det seneste højvande stadig er tilbage. Låningsvejen er 7 kilometer lang, og vi møder vel 4-5 modkørende biler, der kan passeres med lidt omhu. Man forstår egentlig godt, at man kan blive fristet til at køre, hvis vejen ser farbar ud, og det blot tager 10 – 15 minutter at køre over, hvis altså ikke det var for omtalte skilt. Det sidste stykke vej er der åbent hav til siderne. Så en stejl opkørsel over diget, og vi er på asfalteret vej, men med endnu et godt stykke med marker, før vi når til Mandø by.

En dejlig butik

Uden for den lille Brugs sidder et par håndfulde mennesker ved bord/bænkesættene og nyder det gode vejr. Et par af dem har lagt deres kameraer med nogle ordentlige kakkellovnsrør af teleobjektiver på bordet. Mandø er et paradis for fugle og deres fotografer, - det har vi for længst lagt mærke til.

Vi går ind i butikken, der er moderniseret for nylig. »Det er dog en dejlig butik«, siger jeg. »Ja, og et dejligt personale«, svarer den 73-årige brugsuddeler Ellen Christensen kækt med et

glimt i øjet. Hun har en kittel på med et stort rundt logo, hvor der på ryggen står: »Danmarks mindste Brugs – i Danmarks største nationalpark«. Godt fundet på!

Æg med hjemmefra

Der er også en helt ung ekspedient bag disken. Lidt efter kommer en kunde ind og efterlyser de æg som hun lovede skulle være kommet i dag. »Jeg har ikke fået hentet«, svarer hun kunden, »men jeg har taget nogle med hjemme fra mig selv, hvis det er i orden«. Det hedder vist kundeservice på Mandøsk.

Butikken har lidt af hvert, herunder vaccumpakket lammekød fra øen, garn, lidt souvenirs og hvad der ellers hører

til i en dagligvarebutik. Sidst vi var på Mandø, var vi af sted med traktor og anhænger á la Sandormen på Grenen. De to forskellige firmaer, der varetog kørslen, havde en sand krig kørende og chikanerede hinanden på groveste vis. Den historie gik rundt i hele den danske verdenspresse, men nu er der kun den blå »Mandø Bussen« tilbage, og freden har igen sænket sig over marsklandet.

Et stejlt dige

Vi kører bilen ud af en af de smalle veje, der fører ud af byen og når til et stejlt dige, hvorfra man kan se ud over det flade land. Der sidder en flok på mange hundrede gæs et stykke ude. Tror vi nok. Vi er jo ikke ornitologer, men det

MANDØ

Mandø skole lukkede i 1996, så fra det tidspunkt måtte børnene tage traktorbusen i skole på fastlandet. De sidste børn forlod øen i 2018. De 25–30 tilbageværende beboere består hovedsageligt af deltidslændmænd.

Tidevandet med den skiftende turnus, gør det besværligt at passe et fast arbejde på fastlandet. Har man mulighed for at arbejde hjemmefra, kan det lade sig gøre. En række plancher midt i byen illustrerer udviklingen i indbyggertallet. For eksempel var der i 1890 hele 293 indbyggere og så sent som i 1950 var der stadig 174. Fra det tidspunkt går tallet kun én vej, - nedad. Ifølge brugsuddeler Ellen er kurven dog gået lidt op på det sidste.

På Mandø er der fine muligheder for at opleve sæler.

Øens areal: 7,63 kvadratkilometer.

ligner hverken måger eller ænder og de er pænt store.

Man kan køre endnu længere langs diget, men der sker vist ikke noget nyt ved det, så vi kører tilbage downtown og sætter Citroën'en på en anvist p-plads, der ligger et godt stykke væk. Smart nok. Hvis alle parkerede rundt om butikken, ville hyggen gå i fløjten.

En rigelig stor kirke

Kirken er rigeligt stor til øens indbyggertal, men sikkert bygget i en tid, hvor her boede flere end ca. 25 fastboende. Der er plads til 150 kirkegængere. Døren står åben, så man kan gå lige ind og nyde det smukke kirkerum med hele fire kirkeskibe, der hænger ned fra loftet.

Sønnen skal konfirmeres inden længe. »Nu kan du sige til præsten, at du har været i kirke«, siger jeg. Han virker helt uimponeret.

På grund af Miss Corona mangler han endnu at komme i kirke, endsige at møde præsten. Det er nu ikke et problem, der plager hverken søn eller far synderligt.

Kirken er opført i 1639. Dens forgængere har haft noget af en stormfuld fortid og på et tidspunkt blev den helt skyllet væk, inklusive fundamentet.

Forbi redningsstationen med den grønne port og de to karakteristiske

dannebrogssflag. Bygningen stammer fra 1912 og blev lukket i 1961. Siden 1975 har den været anvendt til salg af souvenirs til turister. Dem er der i øvrigt hele 100.000 af om året!

Storslået udsigt

Vi går hen over det høje dige, der beskytter byen for havet mod vest. Herfra er der en storslået udsigt ud over det flade landskab. Neden for diget står en høj vejrbidt pæl, der angiver den højeste vandstand ved de mest navnkundige stormfloder. Storme har der været masser af, men der hvor det går helt galt, er når kombinationen af højvande og en kraftig storm eller orkan er til stede samtidig.

Det skete i 1981, hvor stormen ødelagde såvel hav- som bydige, og over 90 procent af øen blev oversvømmet.

Brugsuddeler Ellen Christensen fortæller, at hun ved selvsyn så vandet bryde gennem diget, da hun var ude og lede efter en nevø, der ikke var kommet hjem. Man var egentlig ikke nervøs for, at det hele skulle skylle væk. Det var først bagefter, da man kom til at tænke på, hvor galt det kunne have gået.

Jeg er gået ind i Brugsen igen for at høre nærmere, men Ellen er i mellemtiden kørt til fastlandet efter forsyninger. Hun er dog serviceminded, også når det

gælder om at svare på spørgsmål, da jeg senere ringer hende op. Hun fortæller, at i de to år man har kunnet ringe til Brugsen og spørge om tidevandet, er der ingen, som er strandet på halvvejen.

Det er hun af gode grunde lidt stolt af.

Med en enkelt undtagelse har der ingen tyske turister været i længere tid. Det var et problem i påsken, for flere af sommerhusene var bestilt på forhånd af tyskere. Hun fortæller at, tirsdag og fredag henter de varer på fastlandet i en kølecontainer, som fyldes op af Coop.

En lejlighed i forbindelse med forretningen, som den tidligere uddeler boede i, er ved at blive sat i stand. Den kan så bebos på sigt af en frivillig, der vil agere brugsuddeler. Der er nemlig ikke tilstrækkelig indtægt til en lønnet stilling.

Lidt flere indbyggere

Om Mandøs fremtid, tænker Ellen positivt. Det er faktisk gået lidt frem med indbyggertallet de senere år, da mange øboere flytter tilbage efter et langt arbejdsliv. Ellen fremstår ikke som en person, der stikker op for bollemælk. Da jeg takker og slutter af, svarer hun, at jeg jo altid bare kan komme tilbage og hente noget mere lammekød.

Midlertidig »butikschef« denne tirsdag i påskeferien er Pavia, Ellens barne-

barn på 21 år, der hjælper til i butikken i alle ferierne, men ellers bor i Ribe. Det har han gjort i flere år, og han synes, det er hyggeligt at gense turisternes børn, som han har kendt, fra de var små.

Noget helt specielt

Mandø er noget helt specielt, - alene adgangen via Låningsvejen gør oplevelsen til noget særligt. Man skal nok ikke besøge øen for at gå på sightseeing, men er man til natur og store vidder, eller trænger til at få en fortravlet hverdag på afstand, er man kommet til det helt rigtige sted. Man føler sig som det lille menneske i den store natur.

Og så er der jo Ellen og Mandø Brugs. Hvis undertegnede skulle tilbringe nogle dage her på øen, ville jeg nok finde mig selv her på en af bænkene fra tid til anden med en øl i hånden. Så ville jeg sidde og iagttage endagsturisterne, når ankom i store grupper med traktorbusserne og have lidt ondt af dem, fordi de ikke også oplevede de stille og nærmest mennesketomme stunder. Så ville jeg gå ind i butikken og købe en pakke ø-lammefars og gå hjem og lave et græsk farsbrød til aftensmad, medens jeg gennem vinduet betragtede de store flokke af gæs, der havde slået sig ned marsken, og som ligesom jeg, satte pris på freden, den høje himmel og det store rummelige landskab.

Mandøbusserne er netop ankommet og turisterne myldrer ud for at opleve den lille vadehavsø.

Brugsuddeler 73-årige Ellen Christensen bag disken sammen med barnebarnet den 21-årige Pavia.

Mandø er et paradis for fugle og fulgekiggere. Antallet af bramgæs (billedet) er vokset eksplosivt de seneste år.

Tidevandspælen hvor de største stormfloder er markeret. Det er tankevækkende at forestille sig, hvor højt havet kan nå.